

Meisseniersrechten

In het Register van oorkonden door de hertogen van Brabant verleend en samengebracht in een lijtig boekdeel rond 1500, inventarisnummer 8 van de Rekenkamer, vinden wij een belangrijke schepenbrief van Grimbergen van 14 april 1499, waarin van properen personen gecompareert zijn groote meniche van tolle meissenierslieden der heren van Grimbergen, in diverse plaetsen geseten, afficerende ende verelaerende bij heeren ende de artikelen navolgende waerachtich wesende.

De brief is geadresseerd «sonderlinge ten den overveerdigen wijzen voorsienigen heren der Camere van der Rekeningen ons beneden heren hertogen Philippus in Brabant».

Verschenen te Grimbergen

— Ierst een geheeten Claus Goossens, wonende te Sinte Meriens Lenneke int lant van Gaesbeke, dat hij te Mechelen toll vrij gegaen ende gekeert heeft soe wanneer hij zinen meisseniersbrief liet sien ende bracht voren ende vierde zout ute.

— Ende een geheeten Henric van Assche, wonende te Lizele, dat hij niet zijnen goede tollvrij gegien ende gekeert heeft te Bergen opten zoen met zijne comerschappen van huven daer hij niet omgincck als meisseniersman der heren van Grimbergen Ingelie te Antwerpen ende te Mechelen.

— *Marek Willems*, wonende ten Grooten Bygaerden, dat hij te Mechelen int kercken quytgegaen heeft van *portgelde* als hij thoende zinen meisseniersbrief, geleden omtrent twee jaer. Ende dat andere hem daer na niet en evschten.

— *Henrich Breclant*, wonende te *Wempele*, dat hij te *Mechelen*, quytgegaen heeft van *portgelde* tot noch toe als hij thuende zinen meisseniersbrief.

— *Peeter van der Elst*, anders geheten *lynberch*, dat hij te *Mechelen* toll heeft moeten geven, ende nadien hij hadde zinen meisseniersbrief, gaven hem de tolleners zyn gelt wederom.

— Een geheeten *Gielis Puttaert*, wonende *ter Nat*, dat hij omtrent twee oft drie jaeren geleden te *Bruessel* verkens vercocht heeft ende dat hem alsoen daerat toll gehevselt was ende dat hij seyde dat hij was meisseniersman der heren van Grimbergen ende de borgemeester doen zijnde hem seide soe voert hij zinen brief hadde dat hij niet geven en soude Ende alsoe en gaf hij niet ende dat zyn wijf hadde vercocht te *Bruessel* int voorleden jaer een stuck lovens lakens ende dat zij daer af hadde moeten toll geven. Hij dat aenhorende thuende zinen meisseniersbrief ende de borgemeester dede hem terstont wedergeven zyn recht.

— *Gielis de Hast*, wonende int lant van Gaesbeke, dat hij te *Bruessel* opt *labenbuss* tollvrij gegaen heeft als hij thuende zinen meisseniersbrief.

— *Joas de Tolde*, anders *Rest*, dat hij alomme met vadre geweest heeft opt verniert *labenbuss* ende alomme daer hij als

meisseniersman quytgegaen heeft van tolle over yttich jaer.

— *Jan Opdalmen*, wonende inde prochie van *Commekeborrel*, dat hij als meisseniersman van tolle te *Bruessel* vrygegaen heeft, geleden nu omtrent vastenavont als hij zinen meisseniersbrief thuende.

— *Peeter vander Elst*, wonende te *Wempele*, dat hij over veertich jaer te *Bruessel* een *peert* gecocht hadde in zins vaders plecht, wesende, ende wondene hem toll doen geven, ende thuende alsoen zins vaders meisseniersbrief ende ginc daer mit quyt.

— *Henrich de Not*, wonende inde prochie van *Dielboke*, dat hij als meisseniersman der heren van Grimbergen te *Antwerpen* tollvrij gegaen heeft ende gekeert als hij daer *peerde* cochte.

— *Anthons Boeyens*, wonende te *Lynneke*, dat hij ende zyn vader als meisseniersmannen te *Bruessel* van tolle quytgegaen hebben. Daer questie om was tusschen ende de scoenmakere, geheeten *Heyn Lap*, die *portgelt* hebben woude. Ende zyn vader van *portgelde* niet en gaf.

— *Jan Verschueren*, anders *Costere*, wonende te *Meysse*, die heeft hen vercleert dat hem diewils *portgelt* es gehevs geweest in *Bruessel*. Maer en heves niet willen geven, noch en gaf.

Een groote menichte uyten lande van Gaesbeke, meissenierslieden, die met getalle niet getelt en waeren, hebben alle gemeenlic gehouden ende geaffirmeert bij hueren eede dat zij te *Bruessel* gheenen toll en gaven. Deselve geheele schaere, die te Grimbergen waeren uyten lande van Gaesbeke, hebben alle oic eendrechtelijc bij hueren eede geaffirmeert dat zij als meisseniersliede der heren van Grimbergen vrij sijn van *corueyden* aender heren van Gaesbeke ende van *allive*.

Ende dat men in allen rechtveerdigen zaken schuldelic es der waerheyt getuyge te ghevene, soo wanneer men des vercocht wordt, soo hebben wij scepenen vs. ten wettigen versoek ende begeerte der heren drossaten van Grimbergen van wegen der heren vs. ende der selver heren meisseniers, lude in getugnisse der waerheyt onsen gemevenen regel van onsen scependomme deesen letteren doen aenhangen. Gedan int jaer ons liefs heren, als men sereel disant vierhondert negen ende negentich naer ordonnance ende costume van scamere inden hove van Brabant. Opten XIII dach in april, Aldus geteckent.

Deze brief toont aan dat men in de jaren 1500 in de steden voorzeker moeilijkheden heeft gemaakt omtrent het vriidom van tollen tegenover de meisseniers uit Grimbergen en Gaesbeek. Dit moet ons niet verwonderen, maar veruoedde dat in de meisseniers, beschermd door de schepenen van de heren van Grimbergen, zich niet goedschiks hebben laten doen.

Van veel groter belang is de draagwijde van het meisseniersrecht. Tot heden wisten wij daaromtrent zeer weinig. Men wist dat ze voorrechten genoten, maar vermoedde dat in de 16e eeuw er niet veel meer was van overgebleven en het eerder

tot een platonsch voorrecht was herleid geworden. Uit deze schepenbrief leren wij meteen dat de privilegien van de meisseniers verder strekten dan tot heden met nauwkeurigheid was geweten.

Uit deze brief mogen wij met zekerheid afleiden dat de meisseniers van Grimbergen en Gaasbeek op gelijke voet stonden met de Sint-Petersmannen van Leuven, en zelfs in zekere opzichten mogen vergeleken worden met de poorters uit vrij heden zoals Assen en Merchtem.

Om die reden moet het ons niet zodanig verwonderen dat de ingezetenen van het Land van Grimbergen en Gaasbeek nooit verzocht hebben om het poorterschap. Hun meisseniersbrieven hadden een gelijke waarde van de poortersbrieven.

Het vrijdom van tolrecht omvatte verscheidene punten uit het vrijheidsrecht. Uit deze nota's vernemen wij dat ze vrij waren in alle steden en vrijheden van Brabant, Limburg en zelfs in Henegouwen (o.a. Bergen) van het *markrecht*. Voorbeelden worden aangehaald van vrijdom van tol op de *veemarkten* - verkoop van paarden en varkens in de *lakenhallen*. Deze behoorden tot de voornaamste privilegien van de steden en vrijheden, verleend in de 12e en 13e eeuw door de hertogen van Brabant. Ook de meisseniers genoten hiervan. Bovendien genoten de meisseniers van het vrijdom van korweiden, van de dode hand en alle domaniale verplichtingen, zoals wij die kennen in de leen- en laathoven.

Een andere belangrijke vaststelling in deze schepenbrieven toont ons de grote spreiding van de meisseniersmannen. Zij komen niet alleen uit het Land van Grimbergen, maar zelfs van ver daarbuiten. Volgens deze schepenbrief woonden er in Groot-Bijgaarden, Wemmel, ter Nat, Dilbeek, Lennik, Meise, maar zelfs te *Conyuckenberch*.

Besluiten wij deze schepenbrief is een belangrijke bijdrage tot de kennis van het rechtsstatuut van de meisseniers van Grimbergen (1).

Uit de rekeningen van de Rentmeester van Overzenne is de meierij Merchtem in het jaar 1413 konden wij betreffende de meisseniers nog andere interessante gegevens opdiepen.

Het geval van Joese van Kerckhove van Brussegem, meissenier van de heer van Grimbergen leert ons dat als meissenier hij slechts te Grimbergen kon geëld en gevonnisd worden door de drossaard van de heer. Wanneer hij te gelijk poorter was van een vrijheid, in dit geval van Merchtem, kon hij wanneer hij er betoep op deed, slechts door de schepenen van de Vrijheid bereikt worden. Wij lezen ook in het verslag van de Rentmeester van Overzenne dat zelfs deze laatste als vertegenwoordiger van

(1) RAB. Rekenkamer, nr. 8, f. 357 r. en 158.

de hertog niet mocht «wisen» en alleen de schepenen van Merchtem dit recht hadden. Daarnaast kon de schuldlige zelfs met voor de Amman van Brussel gebracht worden, daar de schepenen van Merchtem Leuven als hooft hadden.

Joese van Kerckhove kon aldus op verscheidene manieren er van onder knippen. Bovendien blijkt uit dit stuk dat het poorterschap boven het meissenierschap stond.

Ziehier hoe de zaak verliep.

«Joese van Kerckhove tot Bruesegehem onder den here van Grimbergen ende meysnirman van Grimbergen die aldaer ghecalingiert was van den drossaert van Grimbergen als dat hij op een dobbelspel gheleert hadde 6 scilde om die hute van 12 grote en nam daer al pande. Ende Joese werd te recht gestelt van den drossaert vs. als onderdaen van meissenierschap, maar was poorter te Merchtem.» De meier van Brussegem droeg daarom de zaak over aan de Rentmeester van Overzenne. Deze wiste den Joese ende stelde hem in de Vroente te Merchtem. Toen hi in de Vroente zat «sistten de schepene van Merchtem» hem van den Rentmeester om hunnen poorter te hebben volgens hun poortrecht. De Rentmeester excuserte zich en droeg de zaak aan de Kanselier over zeggende «dat al sulke saken niet ter seyven recht stonde ende hoerde toe der hogeren heerlicheit myner heren van Brabant. Alsoe bleef Joese vs. een maent lane in de Vroente zittende sonder uut der poort te mogen. Des quamen Joese vriende met raede van scepenen van Merchteme tot Loven, als aen die maekte heeft. Aldaer so claegden si over den Rentmeester dat hi Joese noch vonnis en zoude willen doen.» Deze werd door de schepenen van de stad met twee brieven ontboden en moest «tot Lovene comen ende aldaer bliven tot dat pointinghe gemaect ware biden commoneymeesters ende scepenen van Lovene.» Joese werd veroordeeld «te gelden den cost vander Vroente ende 20 cronen.» Waarvan de meier van Brussegem om Joese te helpen vangen «kreeg 1 croon en zijne gesellen die hielpen vangen van datsi verdroncken hadden 1 croon».

Een ander geval uit «diverse avonturen» door de Rentmeester van Overzenne genoteert bevestigt het voorgaande. Het meissenierschap onttrekt de betrokkene aan de vervolging van de hogere ambtenaren van de hertog, zowel de hoofdmeier en de rentmeester. Hij kan alleen vervolgd worden door zijn eigen hooft, de drossaard van Grimbergen. Zelfs wanneer o.a. in dit geval zijn goed in beslag wordt genomen kan hij zich door zijn meissenierschap onttrekken aan vervolging van hogerhand. Dit is een zeer belangrijk voorrecht. Aldus kan de veroordeelde zelf ont-snappen en werd zijn knecht, die geen meissenier was, veroordeeld.

«In de prochie van Wolverthem Heimans goet van der Scueren wert beslagen voer overbroke ende hi besedde hem met meissenierscapse van Grimbergen. Ende doen quam sijn knecht erven opt selve goet. Ende de Rentmeester dede vangen, omdat hi behielt gaet aenwert hadde ende hi coes genade voer recht

ende wert gepoint om 8 sc. gro.
Anno 1412 (2).

De hoofdmeiers hadden evenmin recht om meisseners te dagen als getingen, zelfs niet in gewone burgerlijke aanlegenheden. Dit stellen wij vast uit de rekeningen van de hoofdmeier van Merchtem op 27 november 1409.

Ongeveer alle mannelijke inwoners van Buggenhout worden door de meier als getingen opgeroepen om de grenzen van het rechtsgebied van de meier te Buggenhout vast te stellen. 22 getuigen verschijnen. Hij vermeldt echter afzonderlijk de namen van de ingezetenen van Buggenhout, die hij uit dien hooftde niet kon oproepen. Het zijn er 31. Dus waren er meer meisseners in het dorp dan onderdanen van de hertog. Wij laten hun namen hier volgen, daar zij voor de familiegeschiedenis van de streek van belang kunnen zijn.

Jan de Vetter, meier te Buggenhout van de heer van Grimbergen.

Jan Blancaert	Gillys de Wulf
Philips Blancaert	Symon van Praet
Geert van Praet	Pauwele Fransse
Daneel van Gucht	Eewaert Vryn
Jan van Gucht	Jan Cammerman
Jan de Smedt	Jan Heymans
Jan van Cloot	Hevrie Heymans
Peter van Asbroeck	Hevrie Blancaert
Jan van Praet	Laureys van Gerde
Heinrick van der Cammen	Gillys Meerts
Daen Vryn	Wouter Boschman
Daneel Vryn	Gillys Frieman
Henric Vryn	Willem de Moor (3)
Peter van Gucht	

Uit de hier aangehaalde feiten blijkt maar al te duidelijk hoe belangrijk het meissenerschap in de landen van Grimbergen en Gaasbeek was. Het was dus tot in de 16e eeuw geen zuivere eretitel, maar een werkelijke geprivilegieerde stand op dezelfde basis van het poorterschap geschoeid, met dien verstande dat dit laatste steeds voorrang behield.

J. VERBESSELT

(2) Rekenkamer Brussel, nr. 4733.
(3) Rekenkamer Brussel, nr. 12708.

Verslag over de Gouwdag op 1 mei 1960

Ieder jaar biedt de gouwdag gelegenheid tot kennismaking met een Brabants gewest, landschap, pachthoven en monumenten van kerkelijke en burgerlijke bouwkunst zijn zo vele motieven die ons dan telken male aanpnaam boeien.

Dit jaar maakten een tachtigtal leden, onder de bevoegde en peestdriftige leiding van Dr. R. Billiet, Ir. P. Lindemans en Prof. Dr. F. van Molle, een heerlijke tocht in Zuid-West Brabant met zijn prachtig heuvelend landschap, zijn met meidoorn omhaagde en met wilgen beplante weiden, zijn uitgestrekte vruchtbare dorpskouters; zijn ver uiteenliggende pachthoven van het gesloten, kwadraatvormig type, zijn grote en bescheiden dorpskerken, zeer bezienswaardig wat betreft architectuur en meubilair, met zijn vermaarde bedevaartkapellen ten slotte.

De bezochte streek, met Herne als uitverkoren centrum, wordt door de Romeinse heerweg Bavai-Asse doorkruist. Plaatsnamen op *-ingen* komen vrij talrijk voor, enkele, zoals *Grimbergen*, *Buvingen* en *Relingen* onder Pepingen, gaan op *-ingaberg* namen terug en waren oorspronkelijk met een groot hof uit de Saalfrankische landname (ca. 370-400) verbonden, de meeste nochtans zijn primitieve *-ingaberg*namen, die veelal met een straatgehucht verbonden zijn. *Genelingen* en *Houdelingen* te Galmaarden, *Moeringen*, *Repingen* en *Spouwelingen* te Vollezele, *Beringen* te Pepingen, *Matingen* te Tollembeek, *Hellingen* te Herne, *Pluisingen* te Heikruis, *Hundelingen* te Bogaarden, en ten slotte *Herielingen* en *Bellingen*. Deze plaatsen hebben hun oorsprong te danken aan groepen Saksers die Karel de Grote, omstreeks 800, tijdens en vooral na zijn veldtochten tegen dit volk, naar deze streek overbracht om op die wijze hun opstanden te breken. Deze nederzettingen hadden plaats, door bemiddeling van de hier gezagvoerende abdijen, in hofsteden aan een straat (straatgehucht), waaraan de bewoners een naam op *-ingas* gaven (1).

In de vroege middeleeuwen hadden grote abdijen hier uitgestrekte goederen in bezit. Tot het domein van *Sz. Geertrude van Nivel* behoorde Pepingen met de latere afhankelijkheden, Beringen, Beert, Bellingen, Bogaarden en Leerbeek, waarvan men mag aannemen dat ze oorspronkelijk, in de 7e eeuw, aan de hofmeiers uit het geslacht der Pepijnen toebehoorden, en door een zelfde gift aan de abdi werden geschonken. Het goet van *Sz. Woustrud van Bergen* strekte zich uit over de domeinen Halle, Kester, en Herne, welk laatste Tollembeek en St. Pieters Kapelle omvatte. Deze drie domeinen behoorden tot het patrimonium van de stichtster zelf en werden door haar omstreeks het midden van de 7e eeuw aan de abdi geschonken. Heikruis ten

(1) J. LINDEMANS, Een Saksische Vestiging in Brabant, *ESB*, jr. 1940, blz. 17.